

Een leerweg voor intercultureel onderwijs

1 januari 1982

Auteur: Irène Randoe-Steinert

Volume: 13

Nummer: 2

Pagina's: 16-26

Documenten

- [moer_jrg13_013.pdf](#)

ire ne randoe steine rt werkelijkheid een leerweg voor taal intercultureel onderwijs het door het ministerie van o w gehanteerde begrip intercultureel onderwijs moet concreter ingevuld worden het dient de wezenlijke problemen van de mensen met ver schillende achtergronden die in een maatschappij moeten samenleven te behandelen zulk onderwijs ontwikkel je niet van de ene dag op de andere daartoe zijn duidelijk om schreven voorwaarden en een uitgekende leerweg noodzakelijk rene randoe steinert onderwijskundige op de nieuwe lerarenopleiding d witte leli te amsterdam geeft in dit inleidende artikel haar visie op hoe intercultureel onderwijs te realiseren valt zij heeft haar ervaringen voornamelijk opgedaan in het lager beroepsonderwijs vooraf maatschappij kampen roert men er n i et in aan in de beleidsnota culturele minderheden in het in tercultureel onderwijs wortelt in onderwijs wordt intercultureel onderwijs gezien 1 de maatschappelijke sociale en culturele ver als een instrument waarmee de minderheid en de houdingen en spanning die met wonen werk meerderheid tot begrip waardering en aanvaar menselijke verhoudingen en toekomstperspectief ding van elkaar kunnen komen het doel is toe te te maken hebben en waarop zowel de autochtone groeien naar een harmonieuze multi ethnische als de allochtone bevolkingsgroepen emotioneel c q culturele samenleving nadat we hebben moe reageren ten bekennen dat er sprake is van discriminatie 2 verschillen tussen cultuurgroepen in opvattin onder de nederlandse bevolking en onvrede on gen over hoe wij mensen met elkaar behoren der de minderheden over de kansen die ze in ons om te gaan in het gezin en de familie in het land krijgen om te emanciperen openbaar mannen en vrouwen jongeren en ou ik geloof dat we met intercultureel onderwijs verderen etc en die ingebed zijn in geloofsovertui der moeten gaan dan elkaar te informeren over gingen waarbij het gaat om de plaats en de waar voeding wonen muziek etc projecten die de van de mens in het bestaan meestal alleen de folklore van de herkomstlanden 3 verschillen die oppervlakkig gezien een taal tonen de wezenlijke problemen waarmee men kwestie lijken te zijn maar die veel dieper blijken sen in een multiculturele en snel veranderende te liggen omdat ze te maken

hebben met de 16 andere werelden waarin de betrokkenen leven en intercultureel taalonderwijs moet ingaan op en grootgebracht zijn waardoor woorden als gezin gebruik maken van de verschillende werkelijkheden en vrijheid en tijdrekening heel anders zijn dan die waarin de leerlingen leven en hen leren deze tekenissen hebben voor islamieten dan voor westerlingen 4 verschillen in waarnemen denken en handelen die intercultureel onderwijs in tweeërlei zin voortkomen uit ervaringen die we al van jongsaf aan opdoen in de omgeving waarin we opgroeien van intercultureel onderwijs spreek ik als het en van waaruit we de wereld leren kennen om gemengde multiculturele klassen gaat waar in vooral de verschillen tussen leerlingen in opvattingen intercultureel onderwijsende relatie tussen taal spreken en denken zichtbaar kunnen en moeten en werkelijkheid worden en deze gerelateerd worden aan de achtergronden van de leerlingen daarvoor is het niet de werkelijkheid bestaat niet in de geesten der dingen de inhouden van op wereldoriëntatie gerichte mensen ze zijn er wel op zoek naar en vormen vakken te wijzigen zodat leerlingen minder zich daar voorstellingen van die voorstellingen europagecentreerde informatie krijgen en meer ontstaan uit leren over de herkomstlanden in dit verband de ervaringen die ze opdoen tekent intercultureel onderwijs thematiseren de wijze waarop ze geleerd hebben deze te ver van de verschillende levenssituaties woorden in de tweede plaats spreek ik van intercultureel en de betekenis die ze er aan hebben leren onderwijs als het om tweede taalverwerving gaat hechten door hun opvoeding en in het bijzonder het leren in de tweede taal levenservaringen zijn gericht op een klimaat voor andere leerlingen maar ook veel surinaamse omgeving of de gemeenschap en het milieu en antilliaanse hebben problemen bij de zaak luidt waarin mensen worden geboren en opgroeien en praktijkvak begrippen de instructie en de opvoeders ouders leerkrachten de kerk schooltaal in dit verband spreek ik van het pro leertijdsgenoten dragen door hun gedrag door de van begripvorming hun verwachtingen ten aanzien van anderen en door de taal die ze spreken om de werkelijkheid wat van dit artikel te verwachten te verwoorden en te ordenen concepten over hoe de werkelijkheid in elkaar steekt over aan het zou ontmoedigend zijn om alleen op problemen die maar luisteren willen vygotsky men te wijzen daarom wil ik proberen die ver 1969 Britton 1973 schillen tegenstellingen leemten en kloven te die concepten ontwikkelen en veranderen binnen didactiseren dat wil zeggen er gebruik van te maken bepaalde kaders omdat de mensen steeds nieuwe kennis in de les in plaats van ze te negeren of er een oplossing zoeken voor vraagstukken waarvoor taboe op te leggen zij komen te staan dus ook bij migratie taal ik ga eerst na op welke aspecten van de levenssituatie neemt in het begripvormingsproces een sleutelrol van minderheden moet worden ingegaan het positie in in woorden zinsbouw en toon waarop zelfde doe ik voor de nederlandse leerlingen iets wordt gezegd in gebaren en mimiek liggen daarna geef ik een leerweg aan die mogelijke letterlijk werelden besloten den biedt de invloed van cultureel bepaalde concepten vaak zeggen we niet direct wat we bedoelen als concepten op het proces van begripvorming te geven we dezelfde taal en culturele ervaring hebben te gebruiken grijpen we toch heel goed wat dan de clou is ontbreekt die gemeenschappelijkheid dan op welke aspecten van de levenssituatie van minderheden missen we de grap of ontgaat ons de hoffelijkheid derheden en nederlandse

ders moet worden ingegaan heid ironie of steek onder water bij intercultureel onderwijs allochtone leerlingen die nederlands als tweede taal leren hebben al concepten opgebouwd tij de maatschappelijke en sociale problemen die na dens hun opvoeding in hun cultuur en gebruiken de grote instroom vanaf 1970 voor allochtonen nederlandse woorden daardoor soms in een ande en autochtonen zijn gerezen wijzen op ongerust re betekenis dan wijzelf heid en onzekerheid over het veilig stellen van 17 werk huisvesting sociale zekerheid en kwaliteit mensen doen en die niet de onze zijn van het onderwijs haagse post 1981 hoewel we natuurlijk ook te maken hebben met bij de nederlandse bevolking uit te zich dat in leerlingen die weinig of geen school hebben zijn open of verborgen discriminatie zowel bij over er die wel ontwikkeld zijn en een vooropleiding heidsdiensten in het onderwijs openbare gele hebben we haken niet in op de capaciteiten die genheden als bij particulieren bij allochtonen in zij wel hebben en beoordelen hen alleen op aan een afwerende agressieve of terughoudende hou spreekbaarheid in het nederlands onlangs sprak ding men denke aan de treinkapingen het stich ik met een marokkaanse jongen van 17 jaar die ten van eigen scholen zelfhulporganisaties het vloeiend arabisch en frans sprak en in de isk toenemend aantal druggebruikers en zwerfgroe afdeling van een its zat terwijl hij erg in talen ge pen onder de tweede generatie interesseerd was zou er voor hem geen stimule render stek en weg in het onderwijs te vinden wat betekent het om migrantenkind te zijn zijn wietske miedema heeft laten zien dat de term wat te denken van wat veel surinamers en antil minderheden een grote verscheidenheid aan groe lianen doormaken die de nederlandse cultuur ge pen mensen aanduidt die om verschillende rede internaliseerd hebben door hun onderwijs in het nen naar nederland zijn gekomen de achtergron nederlands met nederlandse schoolboeken en den van de kinderen werken door op hun positie over nederland en eenmaa hier gekomen moe in de klas en hun motivatie en rust om te leren ten ervaren dat het moederland hun vijandig is in de eerste plaats zijn leerlingen die niet de ne vaak wordt gezegd dat de problemen van de derlandse nationaliteit hebben afhankelijk van tweede generatie voortkomen uit gebrek aan verblijfs en werkvergunningen van hun ouders identificatiemogelijkheden het ontbreken van deze verhuizen in het algemeen vaker dan neder een zelfbeeld als we ernst willen maken met in landers omdat ze achter werk aan trekken dat tercultureel onderwijs moeten wij ons afvragen meestal conjunctuur gevoelig is veel van de leer in hoeverre het westen hun die mogelijkheden lingen zullen als hun ouders geen aanspraak ontnemt door te negeren wat zij wel kunnen op actief en passief kiesrecht kunnen maken de zie ook carol molony 1980 een positieve ze feiten maken het moeilijk het voorbereiden op waardering voor hun inbreng is belangrijk en te volwaardig economisch maatschappelijk en de recht zij hebben door hun ervaringen vaak een mocratisch functioneren algemene doelstellingen kijk op de wereld die de moeite waard is om naar van onderwijs te realiseren je kan niet binnen te luisteren de school iets bereiken wat buiten de school niet als voorbeeld het verhaal dat een marokkaans bestaat deze staatsrechtelijke juridische en so meisje tijdens het vpro programma embargo in ciaal economische onzekerheid brengt angst met 1978 vertelde over haar strijd om vrijheid zij zich mee veroorzaakt onderbrekingen in het zat op de

mavo ze had een nederlands vriendin schoolgaan geeft een onzeker toekomstperspec netje en wilde net zoals dat meisje zich vrij kun tief waardoor een doel om te leren bij velen ont nen bewegen haar ouders vreesden de gevaren breekt die hun dochter in hun ogen bedreigden waar in de tweede plaats verkeren zij vaak tussen wal en door zij outcast zou worden in haar eigen omge schip twee culturen waarbinnen ze niet worden ving en vaderland haar broer moest haar overal geaccepteerd of waartussen ze heen en weer wor begeleiden als zij zich daaraan ontworstelde den geslingerd het leven van islamitische meisjes werd ze geslagen in het gesprek maakte ze goed kan voor de school en voor henzelf onverwachte duidelijk dat haar ouders uit werkelijke bezorgd wendingen nemen als zij plotseling moeten trou heid en paniek handelden ze kon echter zo niet wen en niet terugkomen van een vakantie maa r langer leven en liep weg de interviewster vroeg er zijn ook meisjes die het huwelijk wel als hun of ze dacht in de toekomst een echte nederland bestemming zien we moeten rekening houden se te worden nee antwoordde het meisje ik met schakeringen in opvattingen over de positie kan mijn opvoeding die ik tot mijn vijftiende heb van het meisje en de vrouw en niet doen alsof de gehad niet achter me laten daarin ben ik mens ze in nederland niet zouden bestaan voor inter geworden heb ik de wereld leren kennen ik zou cultureel onderwijs moeten we afleren om ons me onvrij voelen hier meteen al negatief uit te laten over keuzes die is het dan vrijheid als je thuis zo strak gehouden 18 en geslagen wordt hem binnenkomen ze doen hun mond niet open nee zei het meisje maar het gaat om meer de omdat ze lamgeslagen zijn door wat ze allemaal nederlanders zijn zo oppervlakkig bij doorvra hebben meegemaakt pas als ze voldoende ver gen bleek ze te bedoelen dat in contacten de trouwen in de cursusleiding krijgen en daarmee mensen niet werkelijk in elkaar geïnteresseerd zelfvertrouwen blijken ze in staat door middel zijn voor haar betekende een vrij gevoel ten op van video beeld en woord te vertellen over hun zichte van mensen ook betrokkenheid en dat ervaringen deze worden tot leerstof gemaakt ze kan in onze ogen als bemoeizucht worden ge worden benoemd en geplaatst in een historisch zien tenslotte vroeg zij wat heb je aan vrij en sociaal kader gaandeweg komt de lust om te heid als je alleen op een kamertje zit leren terug ze maken onder meer een reis en er zijn talloze zorgen en verantwoordelijkheden oriënteren zich op hun mogelijkheden uiteinde die migrantenkinderen bezighouden en die tijd kijkt hij met hen samen naar wat reeel haal dens de schooluren hun gedachten afleiden maar bare vervolgopleidings en beroepsmogelijkheden evengoed onderwerp van de les kunnen worden zijn waarna ook acties ondernomen worden die men denke aan leiden tot inschrijving op een cursus of een de verantwoordelijkheid voor jongere broers sollicitatie en zusters die te maken heeft met of je als oudste zoon of dochter bent geboren en nu vanuit de nederlandse leerling gezien de functie van tolk die hele jonge kinderen al veel nederlandse leerlingen op de scholen waar wel op de kleuterschoolleeftijd verrichten als ook de minderheden zitten lbo ibo in oude hun ouders met hulpverleners en instanties te buurten voelen zich onzeker zij hebben vaak maken hebben weinig zelfvertrouwen in wat ze kunnen en ze ho er wordt allochtone en anderstalige leerlingen in ren geregeld dat ze dom zijn en niet kunnen le het algemeen onomwonden duidelijk gemaakt ren dat

gevoel wordt al op de basisschool mee wat ze niet kunnen door het belang van de taal gegeven in een op prestatie en prestige gerichte als communicatiemiddel de norm en het beoor maatschappij is dat natuurlijk geen fijn gevoel delingscriterium in ons onderwijs hebben heel de onvrede uit zich in gedragsproblemen in de veel leerlingen het gevoel dat ze het niet kunnen klas agressie ten opzichte van medeleerlingen en zeggen als ze een vraag wordt gesteld zwijgen soms in de vorm van discriminatie ze soms met een glimlach of antwoorden ik intercultureel onderwijs zal alleen iets kunnen weet het niet juf of ik kan het niet zeggen uithalen als we in staat zijn alle leerlingen meer ik heb heel veel opmerkingen gehoord in de trant gevoel van eigenwaarde te geven maar dan raken van ze kunnen niet zelfstandig werken onze we aan een essentieel kenmerk van onze maat vrijheid niet aan ze mogen niet meedoen aan schappij denken is meer waard dan doen ab ze nemen geen initiatief ze hebben geen stracte bewoordingen meer dan een directe bena eigen mening ze komen hun afspraken niet n a dering verstand meer dan emoties leiding geven meer dan inhoudelijk of ambachtelijk bezig zijn ursula boos nuning 1979 ziet het als een taak uiterlijk vertoon meer dan onopvallendheid mee voor het onderwijs deze leerlingen te helpen hun doen in de wedloop naar meer is beter dan ach zelfbeeld te ontwikkelen zoekend naar hun moge terblijven en van deze ordening uit beoordelen lijkheden zij zijn zich hun situatie wel bewust we anderen en onszelf we weten heel goed wat maar zijn niet weerbaar tegen de slechte perspec we waard zijn en welke kansen we hebben tieven die ze nu hebben tegen de beslissingen die intercultureel onderwijs vraagt innerlijke ruimte over hun hoofd worden genomen en de wijze om andere opvattingen toe te laten dat kan al waarop zij worden behandeld leen als je je niet bedreigd voelt en er een veilige intercultureel onderwijs dat hierop aanhaakt sfeer is om over de vragen die dat proces oproept helpt hen door middel van taal hun situatie beter te praten te overzien en handelingsstrategieen uit te stippe we moeten daarbij niet vergeten dat wat de leer len die tot emancipatie leiden lingen in de schoolbanken wordt onderwezen wij kunnen daarvoor nog wat leren bij yusuf een plaats moet krijgen in de ervaringen die ze ahmad hij leidt in bradford cursussen voor op straat in de gezinnen en indirect door de me voortijdige schoolverlaters die vaak stom bij dia opdoen 19 kijken we buiten de school dan voelen we een van onze technologische geindustrialiseerde spanning in alle lagen van de bevolking tengevol maatschappij aan allochtone leerlingen ge van de economische crisis de massa ontslagen vallen onder de arbeiders en het lagere sociale ad en aan de andere kant mensen die uit een ander ministratieve personeel en het is niet verwonder land of milieu komen zijn anders dan wij in hun lijk al is het niet humaan dat zij hun frustraties religieuze voorschriften wijze van kleding voe afreageren op de minderheden en helaas discriming opvattingen over man vrouw verhoudingen mineren de minderheden ook onderling in de ouder kind relaties etc in de vergelijking voelen klas kan het gebeuren dat de turken de marok wij onze eigen waarden als superieur kanen te pakken nemen en vice versa en chi in het onderwijs werkt dat door in het verborgen nees hoorde ik ze elkaar toeschelden de neder leerplan waardoor veel leerlingen niet de gele landers zeggen dat de buitenlanders het land uit genheid krijgen hun wereld te benoemen hun moeten en de turken vinden dat de marokkanen

problematiek te verwoorden hun denk en ziens maar moeten gaan en omgekeerd degenen die wijzen manier van spreken en handelen worden daarover hun verontwaardiging uitspreken moe genegeerd als deze niet in de termen van de heer ten zich de woorden van Henry Dorst aantrek sende cultuur vallen als wij vanuit de dominante ken hij constateert dat slechts een bepaalde laag cultuur niet beter leren begrijpen hoe gebruiken van de bevolking de nieuwkomers moet opvan en leefomstandigheden met elkaar verweven zijn gen als collega s buren en vriendjes voor haar kin en de minderheden in hun waarde laten kunnen deren de middenklasse beziet bestudeert en we niet anders verwachten dan dat ze sterker vast schrijft over de minderheden en weet nauwelijks zullen houden aan orthodoxe leefregels die ten de weg om met ze in contact te komen maar minste een beetje veiligheid geven ui ar verklaart hanteert wel verborgen selectiecriteria op deze gronden het ontstaan van koranscholen onze leerlingen in de klas zullen intercultureel in west Duitsland ugar 1981 onderwijs niet integreren in hun buitenschoolse als wij intercultureel onderwijs niet in een con leven als het door de volwassenen niet voorge text plaatsen die de gevoelde en beleefde reali leefd wordt intercultureel onderwijs moet gedra teit verwoordt blijft het een anecdote en inci gen worden door een algemeen welzijnsbeleid dent zoals ik zelf moest ervaren waarin aan alle mensen weer een toekomstper in een intercultureel project in een brugklas van pectief gegeven wordt de osdorper scholengemeenschap 1980 werden leerlingen geconfronteerd met het begrip cul afwegen van onze waarden ten opzichte van het tuur in verband met culturele minderheden vreemde door het begrip cultuur werd getoond hoe men problemen in intercultureel onderwijs komen me sen over de hele wereld andere wegen en wijzen de voort uit de bescherming van verworvenheden zoeken voor wonen werken bouwen eten kle van de Nederlandse samenleving vrijheden op den de studentengroep waaronder twee antil allerlei gebied gezondheidszorg consumptiepa liaanse meisjes behandelde rijke en arme landen tro- nen etc we confronteren buitenlanders met en de redenen tot migratie aanpassingsproble bepaalde gewoonten en gebruiken bij allerlei men in een nieuw vreemd land kwamen aan de instanties sociale en medische diensten en dwin orde er zat- en enkele allochtone leerlingen in de gen soms aanpassing af waar centrale waar- den in klas in het begin van het project hadden de leer het geding zijn maar leg- gen wij anderen wel dui lingen verteld over hun ideeën er klonken voor delijk uit welke opvatt ingen over de waarden van oordelen ondersteund door verhalen in de tram de mens in het bestaan er voor ons in verscholen de buren bij mijn vader op het werk op zitten aan de buitenkant van ons gedrag zijn die straat aan het eind van de week antwoordden niet af te lezen voor iemand die niet in onze zij op vragen desgewenst dat je natuurlijk hel maatschappij is grootgebracht die buitenkant is pen moet dat het zielig is niet altijd mens vriendelijk ook veel neder- lan sociaal wenselijke antwoorden die het gevolg ders hebben het er moeilijk mee waren van de teneur van de informatie en de hou intercultureel onderwijs betekent dus ook het ding van de studenten tot slot echter zeiden ze uitleggen en onder woorden brengen van essentie vaak maar toch en dan kwamen weer die le waarden van en zorgen om de verworvenheden zelfde startverhalen hun inge- beelde ervaringe n 20 waren niet uitgewist het project had geen funda waar halen

we de teksten vandaan mentele wijzigingen in hun houding aangebracht teksten hier breed opgevat omdat literaire leestuur informatieve teksten zelfgeschreven verhalen een leerweg voor intercultureel onderwijs en film foto's en ander beeldmateriaal ertoe worden gerekend weerspiegelen impliciet of een leerweg voor intercultureel onderwijs dient expliciet voorstellingen verwachtingen observeren rekening te houden met de aspecten van de vaties oordelen van de auteurs en maatschappij multiculturele maatschappij hiervoor genoemd dat de op school gebruikte teksten voornamelijk dit kan op twee manieren door de onderwerpen de dominante middenklassecultuur en dan voor van de les en door ze te laten doorspelen op de al het ideaal daarvan en niet de strijd die deze onderlinge verhoudingen van leerlingen en leer moet leveren om zo'n plekje te behouden weer krachten geven is al door de nodige schoolboekanalyses aangetoond een fonds van teksten en schoolboeken intercultureel onderwijs heeft betrekking op alle kenmerken die de interculturele situatie en aspecten bepalen die de school bestrijkt schrijven ontbreekt nog in de taallessen staat het benoemen van en in er moeten teksten komen die gaan over uiteenlopende aspecten van het dagelijks leven van de verschillend levende centraal taal benoemt de werkelijkheid lende groeperingen in nederland geschreven die relatie kan gelegd worden door directe ervaring door auteurs die van binnenuit schrijven van ringen door een straat lopen en erover praten of tijd tot tijd bedienen we ons graag van kranten door een weergave ervan in de vorm van foto's en tijdschriftartikelen in het taalonderwijs maar film tekeningen dramatische werkvormen ver ook in die bronnen zullen we weinig materiaal halen etc vinden dat uit de pennen van allochtone auteurs aandacht voor de vaktaalproblematiek omdat is gevloeid in de volkskrant van 9 januari jl veel allochtone en ook autochtone leerlingen stond te lezen dat geen van de 900 journalisten niet op speelse wijze ervaring hebben opgedaan die aan de nederlandse dagbladen zijn verbonden met de technologische en sociale verworvenheden tot de minderheden behoren door henzelf ge van de westerse maatschappij door onder meer schreven teksten zijn voor het intercultureel en constructiespeelgoed gezelschapsspelen leren tweede taalonderwijs belangrijk het mes snijdt kinderen spelenderwijze de grondslagen van het aan twee kanten het is nederlands en geeft hun vaktaaldenken op school wordt deze intuïtieve benadering van de werkelijkheid weer er zijn op kennis gesystematiseerd en wordt er impliciet ge dit moment al enkele allochtone teksten in het rekend op die eerder opgedane ervaring nandoe nederlands te vinden zie hiervoor noot 3 1981 bij de begripsvorming en het ontwikkelen in enkele grote steden zijn turkse buitenlandse van vaardigheden in de vakken moet men alert boekhandels verder kan gebruik gemaakt worden op deze kloven en ze proberen te didactiseren van tv en radioprogramma's waarin de min ren de zorg hierbij is niet zozeer respect ontwik derheden zelf spreken de openbare leeszaal en kelen voor andermans visie immers de vaktaal de samenwerkende landelijke pedagogische cen heeft een specifieke betekenis het gaat om het tra hebben ieder een literatuurlijst samengesteld overbruggen van verschillen in ervaringen die ten er bestaan ook duitse en engelse jeugdboeken grondslag liggen aan het begripsvormingsproces de inhouden van vakken en leerstofgebieden de leerweg zelf als wereldoriëntatie en oriëntatie op de natuur de

leerweg die ik voor ogen heb bestaat uit drie musische vorming gezondheidskunde en dergelijke stappen het benoemen en verklaren van en het lijke moeten meer worden afgestemd op de handelen in situaties ze is gebaseerd op paulo multiculturele situatie en niet op europa en ne freire 1974 taalbeschouwing en aandacht derland gecentreerd blijven azzougarh 1982 voor de vormaspecten van de taal zijn zoveel mo zo kunnen in het moderne vreemde talenon gelijk daarin verweven op een functionele manier derwijsteksten gebruikt worden die over de mul deze werkwijze biedt mogelijkheden tot differen ticulturele situatie in de desbetreffende landen tieren en er zijn momenten voor individueel wer gaan ken groepswerk en klasseactiviteiten 21 1 de starttekst een geschreven of audio visuele nen tekst levert de gegevens die benoemd worden vragen die met het handelen inzake problemen de leerlingen zullen veelal in hun moedertaal er te maken hebben waar kan je inlichtingen inwin wel over kunnen vertellen maar nu moeten zij nen over bestemmingsplannen waartoe en op het vocabulaire van de tweede taal leren de ne welke wijze richt je je tot die instanties derlandse leerlingen zullen hun woordenschat uit de complexiteit van wat in de les aan de orde breiden we zullen dit illustreren aan de hand van kan komen hangt af van de leeftijd het taalni een voorbeeld veau en de interesses van de leerlingen het is aan leerlingen krijgen een videoband te zien van een te raden de vragen naar bredere verbanden en oude negentiende eeuwse woonwijk en een nieu handelingen in een latere fase van de leerweg te we wijk er wordt gevraagd wat zij zien stellen woorden en zinnen worden zo nodig door de leerkracht aangereikt de leerlingen weten met b het vormen van begrippen elkaar al wel wat er te zien is te verwoorden het benoemen van de tekstgegevens en de eerste etagewoningen gaten in woonblokken waar gesa categorieen vragen leveren materiaal om woord neerd wordt spelende kinderen tussen de auto s velden en woordgroepen te maken winkelende mensen markten een buurthuis een woordvelden zijn woorden die in betekenis dicht straatbeeld met veel buitenlanders de beelden bij elkaar liggen bijvoorbeeld groenvoorziening voeren ons naar de nieuwbouw meer groen hoge tuinen plantsoenen parken bloembakken ver flats vrijwel geen mensen op straat geen winkel keer auto fietser voetganger tram bus straat woordgroepen zijn samengestelde woorden rond zinsconstructies worden gegeven om te kunnen een kernbegrip bijvoorbeeld een gezinswoning beschrijven het gaat om dingen handelingen van etagewoning beneden en bovenwoning wonen mensen interpretaties etc bewoond worden bewonersgroep de beschrijvingstekst wordt gezamenlijk gemaakt dergelijke verzamelingen zijn een hulpmiddel om of wordt aangeboden dat laatste spaart tijd concepten te ontwikkelen het is belangrijk om maar is minder creatief en geeft leerlingen minder naar de leerlingen te luisteren omdat hun bijdra kansen om naar formuleringen te zoeken over gen inzage geven in hun voorstellingswereld be hoe je iets het beste kan zeggen kan worden ge staande concepten aan de hand van modelzin discussieerd nen worden beschrijvingen van dingen handelin gen van mensen situaties en dergelijke gegeven a de soort vragen die men de leerlingen kan stel en geoefend len al naar gelang het taalniveau en belang van het vragen naar herkenning wonen zij daar of in der woord kan stil worden gestaan bij verschillende gelijke buurten hoe zijn ze aan een woning ge manieren van definiëren voorbeelden noemen of komen met wie wonen

zij daar wie zijn hun visualiseren synoniemen en tegenstellingen ge buren hoe ziet hun huis er uit ven doel middel relatie aangeven een mes om vragen naar de interpretatie de betekenis en de mee te snijden de ontstaansgeschiedenis hoe en associaties niet alle beelden zijn duidelijk lege waarom is het woord intercultureel ontstaan plekken tussen de huizen op de film worden niet kenmerken van de klasse waartoe het behoort en herkend als sanering afbraak ten behoeve van de specifieke eigenschappen noemen een aak is nieuwbouw ook opschriften als wetswinkel een schip worden niet direct begrepen aan complexe begrippen zijn voor de spreker en vragen naar wat de film niet laat zien de bin luisteraar betekenissen verbonden die met eerder nenhuizen wie er wonen verschillen tussen men opgedane ervaringen te maken hebben om te be sen en leefwijzen in de oude stad en nieuwbouw grijpen wat iemand bedoelt vindt in het eigen woon en omgangsvormen komen niet in beeld hoofd vaak een koortsachtig zoekproces plaats vragen naar bredere maatschappelijke verbanden naar voorbeelden bij wat die ander vertelt deze waarom wordt een buurt gesaneerd waar is spe worden soms getoetst door vragen te stellen be culatie waar komen problemen tussen de bewo doel je soms ik heb wel eens meegemaakt ners uit voort waarom is er een toestroom naar dat juf juf en dan komt er soms een ver de grote stad waar komen die mensen te wo haal waarvan de leerkracht denkt wat wil di e 22 daar nou mee het zijn allemaal pogingen tot be oppervlakkig gezien lijkt het alsof de leerlingen gripsvorming en wat de leerling niet begrijpt in de tekst begrepen hebben omdat we ons verkij de door de leerkracht bedoelde betekenis wordt ken op de vaak eenvoudige antwoorden op vra naar eigen inzichten ingevuld rehbein 1981 gen die wij als leerkracht zelf aanvullen tot het de leerkracht moet gevoelig worden voor opmer begrip waarnaar we vragen maar bij werkwoor kingen die de leerlingen plaatsen omdat deze in den die precies de betekenis van de tekst nagaan zage geven in hun denkproces met de weinige vallen ze door de mand het tekenen van situa woorden die leerlingen in een isk kennen kun ties het exact opvolgen van een instructie dis nen ze onverwachte aspecten noemen een turk cussie gebeurtenissen op een tijdslijn zetten etc se jongen tweede klas ibo die mij tijdens een na het analyseren van het vertelperspectief in relatie tuurkundepacticum moest vertellen waaraan je tot de personages en nagaan welke hij zij en ik kan zien dat water kookt antwoordde het naar wie verwijst zijn goede oefeningen om tot speelt en maakte met zijn handen het gebaar van tekstbegrip te komen bovendien geven ze inzage opborrelende luchtbelln hij wist het wel maar in de denkprocessen van de leerlingen en de beel kon het niet in vaktermen omschrijven en ver den die ze hebben bij het geschreven woord woordde toen een associatie bij wat hij zag zo n antwoord vind ik niet fout je kan hem inha d klank en le tt erbeeld kend op wat hij zegt de vaktaalomschrijving ge in alle fasen van de leerweg is het van belang aan ven dacht te besteden aan de klank de melodie en de het is aan te raden om woordenlijstjes met de intonatie van de taal in het voortgezet onderwijs leerlingen te maken die tijdelijk als spiekbrieffje is men dat niet zo gewend ten onrechte want kunnen dienen de ervaring leert dat eenmaa heel veel nederlandse leerlingen hebben daar ook horen van een woord niet toereikend is om het te problemen mee door de verschillen tussen talen onthouden en het actief te ge-

bruiken ik heb in klank en letterbeeld foneem grafeem relaties vaak gezien dat leerlingen woorden die ze net ge hebben anderstalige leerlingen problemen met hoord hadden graag in de discussie wilden gebruik het verstaan van woorden en het vormen van het ken maar er dan niet meer op konden komen woordbeeld coenen 1978 een gesproken zin zo n hulpwoordenlijstje helpt als ze het geschre opschrijven en dan alle woorden in de goede volg ven zien weten ze het weer voor het verankeren orde plaatsen is erg moeilijk ik heb de ervaring van het woord of begrip is het belangrijk dat zij dat een turkse leerling bij het dicteren van een het meteen in produktieve zin gebruiken zin toch bij het opschrijven de lidwoorden over slaat al zijn deze duidelijk uitgesproken c de context toonhoogten hebben in toontalen als het chi we moeten leerlingen laten zien dat begrippen in nees en vietnamees andere functies dan bij ons de context van een zin tekst situatie worden ge waar ze meestal emoties weergeven op het usher bruikt en daaraan hun betekenis ontlenen immigrant centre ijk een soo rt isk wordt denk maar aan de betekenis die het marokkaan veel aandacht besteed aan het zingen van en luis se meisje in het embargo interview aan het teren naar teksten van engelse groepen om de woord vrijheid gaf daarvoor heb je de tekst no melodie van de taal te leren bovendien wordt dig en moetje de boodschap plaatsen tegen het hiermee globaal luis teren en begrijpen geofend licht van haar herkomst en ervaringen we moe de leerlingen leren sleutelwoorden opvangen van ten onze leerlingen nederlandse en anderstalige daaruit de betekenis van het lied afleiden om ieren deze nuances aan te voelen daarna nauwkeuriger de tekst te volgen het behandelen van losse woorden en zinnen be aandacht voor deze aspecten kan in allerhande tekent nog niet dat de tekst is begrepen de leer werkvormen verpakt zitten in het voorlezen en kracht legt meestal de woorden en zinnen wel sommige woorden die moeilijkheden opleveren uit maar wijst slechts zelden op de signaal func herhalen de moeilijke woorden er uitlichten en tie van sommige woorden verwijst voeg en bij er dicteespelletjes mee doen zelf opgeschreven woorden deze woorden vormen vaak de sleutel teksten voor laten lezen voor het verband van de tekst juist deze vaardigheid is heel belangrijk omdat ze in instructie en 2 de tweede stap zullen we die van het verkla opgavetaal van de vakken onontbeerlijk is ren noemen de antwoorden op de eerste vier 23 soorten vragen zullen overeenkomsten en ver toezegging deze verwarring kennen we allemaal schillen tussen leerlingen laten zien waar komen weer spelen cultuurtechnieken in verband met die vandaan hoe zijn zij te verklaren sociale vormen de betekenis en uitwerking van de aanvullende informatie kan worden ingebracht taal parten en blijkt een eenvoudige vertaling niet de confrontatie met andere meningen of situaties tot taalbegrip te leiden kan tot meer mogelijkheden voor het eigen ge sociaal taalgedrag in de vorm van veront drag leiden schuldiging felicitatie medeleven uitdaging in deze fase is het van belang dat leerlingen de standpuntbepaling in de vorm van redene taalvormen leren voor het weergeven van feiten ring antwoord concessie bewering veronder persoonlijke gevoelens en emoties argumenten stelling oordelen beïnvloeding verbanden als oorzaak en zo bestaan er voor het geven van een persoon gevolg doel middel tijds en plaatsrelaties en der lijke mening de volgende vormen gelijke al deze functies en noties zijn hulpmid ik ben van mening dat delen om verklaringen te geven voor

wat naar ik vind dat aanleiding van de beschrijving van situaties ter het is mijns inziens m i het beste dat discussie komt zij worden op een specifieke wij het is maar een mooie boel ze in taal uitgedrukt en moeten in het passieve en er moet meer controle komen op het uitbeta actieve taalgebruik in ieder geval in hun een-
voulen van het minimumloondige vormen worden beheerst deze laatste zin is een versluiering van een eigen in het handboek voor toegepaste taalkunde mening dergelijke onderscheidingen moeten van elsa 1979 wordt een aantal taaldaden leerlingen leren aanvoelen omdat ze verwijzen onderscheiden die mij van belang lijken naar de nederlandse cultuur voor uitgewerkte oordelen over toestanden of aangelegenheden voorbeelden van de interculturele verwarring die den uitgedrukt in de vorm van waardering schat kan ontstaan verwijs ik naar rechtdoen aan ting taxatie krompraters van siel v d ree 1981 leerlingen worden op school voortdurend beoor aandacht voor verschillen in vertelvormen is bij deeld door middel van allerlei opmerkingen bij intercultureel onderwijs belangrijk onze wester voorbeeld de vraag ben je nu nog niet aan je se wijze van vertellen is zakelijk chronologisch werk betekent je tijd goed gebruiken een op en logisch worden gebeurtenissen en argumenten dracht ook snel uitvoeren maar ook eigen initia weergegeven hoe korter en beknopter van stof tief nemen en in de vraag zit afkeuring besloten men is des te beter de stijl gevonden wordt een bij de leerling gaat het om ja maar ik begrijp direct op de vraag betrekking hebbend antwoord niet wat ik moet doen maar dat durf ik niet te is goed wordt er teveel bijgehaald dan is het al zeggen want de hele dag door hoor ik al dat je zwakker dat is niet in alle culturen zo de oos met ons niets kan omdat we geen nederlands terse en arabische verteltrant is bloemrijker en kunnen vaak begrijpen ze de opdracht niet om bedient zich meer van beelden herhalingen ana dat ze gewend zijn te reproducieren en niet ge logieen en metaforen traint zijn in het zelf ontdekkend leren en toe de ladingen van de verhalen van molukkers zijn passingen zoeken anders dan die van surinamers en antillianen de uitspraken op grond van macht invloed of tweede generatie vluchtelingen zie ook dubbel recht uitgedrukt in de vorm van voorschrift be leven 1980 argumenten oordelen van de leerlin sluit bevel advies waarschuwing gen in de klas betekenen en verwijzen niet naar ik denk dat een groot deel van de school inter hetzelfde actie en instructietaal hierdoor gekenmerkt wordt maar ook bij sociale diensten de vreemde 3 de derde stap is het handelen dat wil zeggen lingenpolitie etc is het onderkennen en kunnen wat geleerd is waarover gepraat is betrekken op gebruiken van dergelijke uitspraken van belang de eigen situatie uitspraken die de spreker aan een of andere met behulp van in de voorgaande fasen ontwik vorm van actie binden uitgedrukt in de vorm van keld taal materiaal worden nieuwe vaardigheden belofte aankondiging verbintenis geleerd ons ja is niet gelijk aan hun ja hun ja wil zeggen taalvormen bijvoorbeeld beleefdheidsvormen we blijven in contact met elkaar ons ja is een sub culturele uitdrukkingen gekleurd taalge 24 bruik hebben hun uitwerking op mensen in te nsl otte taalsituaties elkaar ontmoeten helpen iets vra gen een gesprek met vrienden iets kopen recla intercultureel onderwijs kan nooit als toverstaf meren is het taalgebruik min of meer voorge worden gebruikt om maatschappelijke problemen schreven bij het leren handelen in al die uiteen op te lossen het kan ook niet mensen dwingen

lopende situaties is het conceptueel begrijpen er waarden en normen waarmee zij zich identifice van belangrijk het is zinvol om op mogelijke cul ren in te ruilen voor andere bovendien kan dat turele verschillen in te gaan wederom gaat het ook niet straffeloos en zoal mensen van opvatting om het expliciteren van formuleringen maar nu veranderen dan moeten zij zich gesteund weten vooral om het begrijpen van de emotionele uit door een veilige omgeving intercultureel onder werking ervan hoe kan men mensen met taal en wijs kan wel informatie geven en daarmee emo stemexpressie beïnvloeden hoe wordt men zelf ties plaatsen het kan ingaan op verschillen en beïnvloed overeenkomsten tegenstellingen in belangen op in deze fase wordt aandacht besteed aan vattingen en emoties en mensen leren redelijk te strategieën met welk doel en hoe benader ik handelen en conflicten te hanteren het kan leer instanties situaties mensen actief 6f hoe word lingen misschien weerbaarder maken omdat ze ik benaderd wat wil die persoon of wat wordt er beter uit hun woorden kunnen komen en meer van mij verwacht passief inzicht hebben gekregen in de factoren die van schriftelijke taalvaardigheden als het schrij invloed zijn op hun leven de taal speelt daarin ven van brieven verzoeken verslagen gesprekken een cruciale rol ik heb geprobeerd een aanzet te verslaan en dergelijke welke opbouw en formule geven tot een interculturele didactiek karakteris ring zijn het beste tiek daarvoor is gebruik maken van conceptuele mondelinge taalvaardigheden als gesprekken verschillen in hoe leerlingen de wereld verkend en leren voeren in verschillende situaties je emoties geordend hebben in plaats van deze te negeren uiten hanteren beheersen deze kunnen met als er essentiële vaardigheden ontbreken om mee dramatische werkvormen worden beoefend te kunnen draaien in de westerse malle molen dan moeten we daaraan speciale aandacht geven en aanhaken bij wat de leerlingen wel kunnen noten nies collins fontana books for multi ethnic britain een titel coma to mecca farrukh dhondy yusuf ahmad is cursusleider van het project mens papatya nalbantoglu aysel en de anderen turkse werk en taal aan het bradfordcollege in bradford vrouwen in nederland feministische uitgeverij g b het is bedoeld voor werkeloze jongeren in de sara amsterdam pi muidergracht 14 9 leeftijd van 16 tot 19 jaar d i e hun zelfvertrouwen project thuisland deelprojecten turkije en marok verloren hebben in news etter nr 10 jan 1982 uit ko samengesteld door b j l papendorp en j m f gave van het ifa plan in keulen wordt verslag ge tennissen migrantenraad utrecht jaartal onbe daan van dit project kend hen ry dors tijdens een voordracht op 14 11 1979 op deze videoband is ge maakt door maarten v d burg de vu in het kader van het jaar van het kind le raar aan de isk van de berlage scholengemeen waar zijn teksten te vinden schap en maakt deel uit van het project kiezen op el het tijdschrift samenwijs uitgave van de stichting kaar activering minderheden educatie nederland s a m e n te rotterdam tel 010 32215 0 de derde spreker se r ie novib antwoordnummer l itera tuur 362 2500 wb den haag literatuurlijst voor het onderwijs aan anderstaligen azzougarh m europacentrisme en onderwijs lezing ge uitgave van de samenwerkende landelijke pedago houden op studiemiddag ontwikkelingseducatie 27 1 82 gische centra themagroep anderstaligen postbus tropen instituut amsterdam samenvatting van malm 482 den bosch ber g van anderhalf miljard kinderen tot oosterse vertel britton j de taal en het leren spectrum

antwerpen sels een inventarisatie van intercultureel materiaal 197 3 uitgave van
onderwijsmediatheekdienst van de open boos nunning u die sozialisation ausl ndi
scher kin bare bibliotheek amsterdam tel 020 265065 der bikulturelle oder gests-
rte identit y in rheinisch voor de engelse lessen award winning sho rt sto westf
llische ausl ii ndergesellschaft e v institut fut poli 25 tische bildung hrsj dortmund
197 9 1981 coenen j a leren van fouten stichting abc amster v d ree s rechtdoen
aan krompraters v l v u am d am 1978 sterdam 198 1 van els t extra g van os ch e
a handboek voor rehbein j zu begrifflichen prozeduren in der zweiten de toege-
paste taalkunde wolters noordhoff groningen sprache deutsch seminar fur
sprachenlernforschung 197 7 ruhruniversit t bochum 198 1 freire p education
practice of freedom london 1974 ui ar a mat gebeurt er in de koranschool kri-
tische molony c b en pechler h towards a more favorable turkse visie op deze
school in duitsland in samenwijs learning environment for moluccan chi dren in
the ne jrg 2 1981 nr 1 p 19 2 1 therlands ord paper leiden 1980 vygotsky l s
though and language cambridge mass randoe steinert i interculturele didactiek
een lei 1962 draad voor de ontwikkeling van taalmateriaal t b v an de oude wijken
als slagveld in haagse post 1981 nr derstalige leerlingen in het vo d 9 vitte leli am
s terdam 43 44 en 4 5 de poppenhoe k ervaringen op de kleuterschoo l het was
een vraag van de kleuterschool aan de vrek van we missen een aantal vaardighe-
den om kinderen te stimuleren in hun spel ik denk dat zo n vraag naar boven komt
als je een hele boel buitenlandse kinderen in je klas hebt waarvan een bepaalde
categorie er stil en timide bij zit maar dat was niet zo expliciet van we zitten met
het probleem van de buitenlandse kinde ren het speelde tijdens de hele opzet erg
mee het heeft een hele andere invulling aan het bege leiden van het spel in de pop-
penhoek gegeven we zijn begonnen kinderen te observeren over welke inhouden
ze spelen welke rollen toen is bekeken wat we eraan wilden toevoegen ze spelen
heel vaak dezelfde traditionele dingen de leidsters hebben lijsten gemaakt over
welke rollen ze wilden laten spelen welke begrippen ze wilden aanleren er zijn
kaarten gemaakt met personages erop met beroepen uit de buurt de bakker de
schooljuf de juffrouw van de bibliotheek voordat de kinderen gingen spelen wer-
den die kaarten besproken in de kring de leidster maak te samen met de kinderen
een inventarisatie van wat voor soort handelingen en activiteiten zo iemand op die
kaart deed terwijl ze erover praatten werd het ook uitgebeeld dus alle kinderen de-
den die handelingen ze oefenden ze in de kring dan zongen ze een kort liedje over
het beroep van twee regeltjes voor de buitenlandse kinderen was dat werken met
die kaarten erg goed omdat het visueel is en niet alleen erover praten maar ook
gelijk doen he maar daar naast ook het benoemen zo is het aanleren van nieuwe
begrippen verweven in gewone activitei ten vervolgens werden de attributen die
bij zo iemand hoorden in de poppenhoek gelegd wat we ontdekten was dat op het
moment dat we andere attributen in de poppenhoek legden kinderen ook echt
over andere dingen gingen spelen dus je kunt het spelgedrag in de poppen hoek
uitbreiden op het moment dat je met buitenlandse attributen in de poppenhoek
werkt zie je dat buitenlandse kinderen opeens veel meer initiatieven gaan nemen
je kunt ook proberen wat te doen aan het traditionele patroon watje juist in de pop-
penhoek sterk ziet het vadertje en moedertje spelen een jongetje dat ook aan het

fornuisje wil krijgt te horen hup weg daar horen jongens niet met een apart jongensschort kan het dan opeens we lucy visch medewerkster vrek a msterdam 26